PRINCIPIE

DE

ORTHOGRAPHIA ROMANA

DE

I. HELIADE R.

BUCURESCI

NOUA TYPOGRAPHIĂ A LABORATORILORŬ ROMÂNĬ

3, STRADA MODEI 3.

1870

www.dacoromanica.ro

PRINCIPIE

DE

ORTHOGRAPHIA ROMANA

DE

I. HELIADE R.

BUCURESCI

NOUA TYPOGRAPHIĂ A LABORATORILOR ROMÂNĬ

3. STRADA MODEĬ, 3

www.dacoromanica.ro

PRINCIPIE DE ORTHOGRAPHIA ROMANA

PARTEA I

DESPRE MATERIA LIMBÆI

I

Vorbælæ se potun împărți în doĕ categoriæ : întêiu în vorbælæ vocabularului popular şi al doilea în vorbælæ sciinţificæ, sau quælæ strainæ.

1. Litteræle latinităţii clasicæ şi prin urmare alle *întregæi* orthographiæ romanæ sunt quællæ următóræ:

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, u, x, y, z.

2. Spre a vorbì de orthographia română *întrégă*, o vommu împărți în doĕ regiuni; în orthographia termenilor populari şi communi la toţi, şi în orthographia termenilor sciinţifici şi a vorbælor şi numelor străine.

3. Principele nóstre de orthographie sunt qua dupŏ litterælæ adoptatæ şi dupŏ fixarea lor spre a arătà sunetele, fiă quare să scrie dupŏ cum pronunţă. Ast-fel scriemu :

Arare, battere, credinţa, este, ferire, hora, intrare, jurare, lumina, mirare, natura, om, patru, querere, rîu, suror, temere, vase, unire. Alexe, Zoe.

4. Quâte sonuri mai sunt în limba română afarŏ de aquestea, que se representà prin litteræ separatæ în alphabetul byzantin ḑis cyrillicu, să se represente cu din litterælæ latinæ prin aquellea quæ sunt querutæ şi de *phonetica* şi de *etimologia* limbæi nóstræ.

www.dacoromanica.ro

Aquestea sunt ḑ=z latin derivat din d, ţ=z italian derivat din t, ş=ss sau lui s îngroşat sau sybillante derivat din s.

Mai sunt âncŏ ă, ĕ, ŏ, închise sau guturali, que devin nasali mai adesea înainte de nasalilæ *m* şi *n*, şi litterælor în quari se schimbă sau se îmmóie aquæstea. Astfel făcea şi strămoşii nostri cu littera ѣ, que representă şi pe *a*, şi pe *e* şi pe *o*, pe quare o pronunţă pe nas, în assemenea casuri, cà la Ѳѣnţѣnѫ. La dênşii ѫ representă numai pe *a*, iar ѣ pe *a*, *e* şi *o*.

II

DESPRE ORTHOGRAPHIA LIMBÆI ROMANÆ POPULARÆ

5. Pentru aqueastă orthographie avem necessitate numai de doĕ-ḑeci şi doĕ litteræ :

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, u, x,

şi de derivatælæ din aquestea : ḑ, ţ, ş, de vocalilæ închisæ şi nasalilæ ă, ĕ, ŏ, quari cu tóte împreună represintă tóte sonurile limbæi romănæ cà şi litterælæ greco-romanæ sau bysantinæ.

6. Din consonanţi *c* şi *g* înainte de *e* şi *i* puræ se pronunţă cà în italiana; cum *fac-u, fac-i, fug-u, fug-i*, iar quând în casuri excepţionali se pronunţă, prima ca un *k* şi a doile ca *g* german, causa este quŏ în origine au avut dupŏ dênsele sau un *l* ca în *glacies, ghiaçă* sau un *u* ca în *oculus, ochiu; auricula, urechiă*.

De aqueasta, unii pretind a punne dupŏ dênsælæ un *l* în assemenea casuri, şi alţii un *u* cà la Galli în vorba *guerre*. Qua să scape póte de o assemenea alternativă, Italienii preferirŏ pre *h* cà litteră d'aspiraţiune şi modificătóre quare să ţiiă locul, şi lui *l* şi lui *h*. Astfel făcurŏ şi Romănii pînŏ astădi şi prin urmare în assemenea casuri noi preferim pe *h* cum este în us şi scriem :

www.dacoromanica.ro

închinare..... nu înclinare..... sau încuinare
chiamă..... nu clamă..... sau cuiama
urechie..... nu ureclie..... sau urecuie
unghiu..... nu ungliu..... sau unguiu
ghiaça..... nu gliacia..... sau guiaça
ghindă..... nu glinda ..... sau guinda
genuchie..... nu genucle..... sau genucuie
antichitate.. nu anticlitate... sau anticuitate

7. *Sc* înainte de *e* şi *i*, se pronunţă *şt* între o mare parte de Români, şi în altă mare parte se pronunţă dupŏ cum se şi scrie, ca în *scie, nasce, pasce, pesce.* Iar quând se pronunţă cà *sk*, attunci ia dupŏ sine tot un *h* pentru cuvintele que s'au dat despre *c* şi *g*, cà la *schimbare scheletru* de nu se va pronunţà *scelethru.*

8. Dintalilæ *d* şi *t* înainte de *i* finale la pluralul substantivilor, cum şi la final'a persónæi a doa a verbilor se pronunţă sybillanţi, cà şi quând ar' avé dupŏ dênsele un *s* pătînd aqueeaşi modificaţiune ca şi *c* şi *g*. Assemenea se pronunţă şi în terminatælæ în *ţiune* şi *ţiŏ*. Usul pînŏ acum a făcut să se însemne cu o sedillă în loc de a le adăogì un *s*. S'ar puté ânsĕ scrie simple în assemenea casuri ca şi *c* şi *g*, regula fiind generalĕ, cum :

nucu—nuci	nascu—nasci
micu—mici	edu—edi
lungu—lungi	blandu—blandi
facu—faci	frate—frati
fugu—fugi	laudu—laudi
batu—bati	părete—păreti

9. Tot assemenea pate şi littera *s* que în assemenea împregiurări, şueră înainte de *i*, ca la :

pasu—pasi, frumosu—frumosi, lasu—lasi.

10. Quând *d, t* şi *s*, şueră înainte de *i* cum şi înainte de *a,*

www.dacoromanica.ro

e, o și *u,* attunci spre facilitatea cititului și a scrisului cată a se marcà cu un semn. Pînŏ acum s'au însemnat cu *sedillă;* alții acum voiescu a'l însemnà cu un *i.* Spre exemplu pînŏ acum quellæ următóræ s'au scris :

ḑeu que alții astădi pretind a se scrie	dieu
ṣede sau ṣade	siede
ṭine	tiene
credință	credentia
ṭérră	tiara
ṭérrină sau ṭarrină	tiarina
ṭólle (stólle, stolla) ṭopu	tiole, tiopu
ṣĕṭu	sietiu
vĕḑutu	vediutu
căḑut	cadiutu
trimeṭênd	trimetiend.

Pe lîngŏ aquestea stabilind regula generale quŏ *d* și *t* înnainte de *i* tot d'auna ṣuerà ca *ḑ, ṭ;* quând au a se citì ca *d* și *t* primitiv, au a fi urmate de un *e* în locu de *i,* spre exemplu :

Dena	în loc de	Dina,
Devinitate	—	divinitate,
Deana	—	Diana,
credentia	—	credință,
administratev.	—	administrativ,
devisiune	—	divisiune,
tene	—	tine
tempu	—	timpu

în quare și phonetica și derivația nu se ia nici într'o considerațiune.

11. Spre a respectà pe de o parte etimologia și pe de alta phonetica, se pune assemenea tot sedillă sub littera *c* quând se pronunță ca *ṭ* în vorbæ ca *oçet, oçellu, façă, França, judeçu, puçin.* Pentru quei quari susțin a se scrie tot cu *ṭ* dupŏ cum se pronunță, ar' ajunge, quând ar' lipsì sedilla a se pronunțà

www.dacoromanica.ro

mai vîrtos de străini (şi ênsuşi cu sedilla) *otet, otel, fata, Franta, judet, putin.*

12. Precum avem trei vocali guturali *ă, ĕ, ŏ,* sau închisæ quari devin şi nasali adesea înainte de *m* şi *n;* precum avem doi *d̨* şi doi *t̨* sibillanţi unul cu *z* şi altul cu *d̨,* unul cu *t̨* şi altul cu *ç;* assemenea avem şi doi *k,* unul *c* şi altul *q,* unul adicŏ que arată în numerare numerul 100, şi quel d'al doilea *q,* que arată numerul 90. *C* şi *q* înainte de *a, o, u,* se pronunţă cà *k* grecu şi înainte de *i, e* se pronunţă ca italicul *c.*

Tótæ vorbælæ românæ, unde quere sonul, se scriu cu *c.* Spre perfecţiunea scrierii qua să nu se întêmple dubie sau equivocităţi, quând nu suntem de façă şi ênsuşi pentru etimologie, se scriu cu *q* numai quelle următóre:

Quare (quale schimbând pe *l* în *r*) de unde vine şi *qualitate,* şi spre a se distinge din *carre* (trăsure). Antenaţii nostri, aveau consciinţă de vera orthographie, făceà aqueastă distincţiune prin litterælæ byzantinæ, scrià pe unul καρε, şi pe quel din urmă καρ.. ca neutru plural carra;

Quâtu, în quare se pronunţă *a* nasal pentru quŏ a avut dupŏ sine un *n, quanto,* de unde şi *quantitate;*

Quine (quis τις) şi spre a se distinge de *cina, cine;*

Que, cà derivat din quare;

Qua, subjonctiv, spre a se distinge din adverbul similitiv cà;

Quam (quasi);

Quŏ subjonctiv;

Quintare substantiv spre a se distinge de verbul *cantare;*

Querere verbul que nu este ḑeea *Cerere,* dupŏ cum nici verbul *queru* nu este substantivul *ceru* (cœlum) nici arburele *cerru;*

Adverbii *quând* şi *aquì* de unde şi *aquì-est, aquì-ellu, aquestu, aquellu;*

Şi în fine quâtæ vin din *equi* cà *equitate, equilibru, equator, equinoxiu, equivalent, equilateral,* etc.

www.dacoromanica.ro

Aquestea tóte sunt în numær de doĕ-spre-ḑece, şi se pot deprinde copii ênsuşi dela syllabismu a læ cunósce. Quât pentru altælæ cà *cinci, tórcere, cócere* etc., nu le putem scrie cu q, pentru quŏ n'au homonyme cà *querere* şi quŏci în latinitatea antică se scrià quellæ mai multæ cu *c,* cà *cocuere, torcuere,* şi aşà s'au conservat şi în latina rustică, şi tot assemenea trecurŏ în Dacia cu coloniælæ romanæ, devenind *cócere, tórcere.*

Se scriu âncŏ quællæ de sus doĕ-spre-ḑece cu q, pentru quŏ ne demonstră limba în fiă-quare pagine şi mài în fie-quare linie, şi pentru quŏ fiind quællæ mai multæ de dominiul sciinţelor, au ajuns a le scrie aşà şi ênsuşi popolii que furŏ odinióră barbari şi de altă stirpe.

Daqua vommu înlătură pe q, sau de se vor deprinde copiii cu dênsul ênsuşi dela syllabismu în aquestæ doĕ-spre-ḑece vorbæ, orthographia română devine quea mai simplă şi mai facilĕ, scriind fiă-quare dupŏ cum pronunţă, şi puçinælæ cacographiæ vor apperea fórte rar, confundând pe *ă* cu *ĕ,* pînŏ vor trece şi principele de grammatică, quari se vor întruducce şi în scólælæ communali şi pînŏ mai vîrtos se va învĕţà sau deprinde fiă quare dupŏ cum este scrisă fiă quare vorbă, adicŏ *locuescu* şi nu *lĕcuescu* sau *lăcuescu; rotund* si nu *rĕtund* sau *rătund; mer, mere,* şi nu măr, mere; meu, teu, seu, si nu meu, *tău, său* etc.

---

www.dacoromanica.ro

PARTEA II

DESPRE ORTHOGRAPHIA ERUDIȚILOR SAU A VORBÆLOR SCIINȚELOR ȘI QUÆLLOR STRĂINÆ

I

Aqueastă orthographie se compune din quelle doĕ-spre-ḑece articole precedenți în quare se coprinde orthographia vocabularului popularu, quării i se mai adaugu și termenii sciințælor spre a complectà un dicționar întregu al limbæi românæ. În aquesti termeni figură adesea litterælæ *x, y, z,* cum și compusælæ *ph, th.*

13. Se scriu cu *x* vorbælæ de latinitatea clasică cà *expunere, expositiŏ, examen, equinoxiu, sexe, maximă,* etc., și vorbæ hellenicæ cà quellæ următóræ : *synaxar, exaemen, exodu, syntaxe, axu, exoticu, oxygenu;* cum și nume proprie cà *Alexandru, Alexe, Xanthu, Xenophonte.*

14. Se scriu cu *z* : 1⁰ vorbæ hellenicæ și nume proprie cà *azymă, zémă, zographu, zoologie, epizootie, zodiacu; Zephir, Zenon, Zoe, Zamphir, Zoroastru, Zopir, Zaira, Lazar, Zimmermann, Zurich* etc.; 2⁰ vorbe slave cà *zavera, zăduh, zidu.*

15. Se scriu cu *y* quâtæ luatæ din limba hellenică, acolo se scriu cu ʋ cà *hypothecă, hypotenusă, hyperbolă, syllabă, syntaxe, synthese, syllogismu, physică, systemă, symbol, symmetrie, tyrannie,* și nume proprie cà *Pythagora, Pythia* sau *Pythonisa Egyptu, Babylonia, Tyru* etc.

Se scriu pentru aquelleași cuvinte cu *th* și *ph* vorbe cà *theologie, theoremă, anathemă, Themis, Thetis, Thucidide Theophrastu, Theodor, Thoma; physică, philosophie, Phœbu, Philippu, Pharaon, phariseu, phanariotu* etc.

www.dacoromanica.ro

16. La o orthographie a eruditilor, dupŏ trecerea încai a grammaticæi se quere şi îndoirea consónelor, unde o quere sau compunerea vorbælor sau etimologia vorbælor străinæ adoptatæ în tóte dicţionarele limbælor cultæ.

17. Se scriu darŏ cu consónæ gemenæ :

a. Quâte în compunere querun doĕ consóne egale que arată elementele din quare s'a compus vorba, cà la *în-negrire, înnodare, îm-mulţire, com-mesurabil, cor-respundere, sur-rîdere, sup-punere, op-punere, ad-ducere, col-lateral,* etc.

b. Unde quere prosodia spre a suì tonul la antepenultima cà la :

accele şi aquællæ
coppilu şi copillu
cammăta şi cà măta

cum şi qùællæ următóre : *batallie, famillie, mittere , litteră missiŏ* etc.

c. La perfectele de a treia conjugaţiune, que a parte de quelle lalte au tonul la penultima, cum *allesse, stette, dette, pusse, addusse, trimisse.* Aquestea din urmă se distingun prin îndoirea consónelor de participiele *allesæ, pusæ, addusæ, trimisæ,* (femei şi objecte quand se termină în *e*).

d. Se mai îndoiesce littera *l* quând sau la pluralul substantivilor se îmmóie, daqua la singular sunt îndoitæ, sau la singular se îmmóie, daqua la plural sunt îndoitæ, cà la :

calle..... căi..... călli
valle.... văi..... vălli
callu.... cai..... calli
'mnellu. 'mnei.... 'mnelli
mólle... moi..... molli
aquellu, aquei... aquelli
ea..... ællæ..... a fost ella

www.dacoromanica.ro

stea..... stellæ... stella
ş̧ea..... ş̧ellæ.... ş̧ella
aquea... aquællæ

De typul aquesta sunt şi *inellu, inelle, castellu, batellu,* şi femininele *mantellă, capellă,* etc.

e. Vorbælæ hellenicæ que se scriu cu doĕ consónæ gemenæ cà: *syllabă, syllogismu, symmetrie, parallele, synallagmaticu-grammatică.*

18. Litterælæ sybillanţi *d̨, t̨, s̨,* nu se îndoiescu, pentru quŏ fiind compusæ din doæ; îndoinduse s'ar împătrî.

19. Littera *v* assemenea nu se îndoiesce, pentru quŏ este cà vocala *u;* pentru aquellaşi cuvênt nu se îndoiesce nici littera *j,* cà la ajutare, objecţiŏ, adjectivu que nu se potu scrie *ojjecţiŏ, ajjectivu.*

III

20. Vocalile guturali *ă* şi *ĕ* sau închise se audu pure sau deschise în substantivi şi adjectivi la plural; iar în verbi la a doa persónă a presentelui indicativu, precum :

pĕru — peri	învĕţare — înveţi
numĕru — numere	legĕnare — legeni
tinĕru — tineri	părere — pari
lăudare — laud̨i	stêmpĕrare — stêmperi
tăcere — taci	suppĕrare — supperi
vĕdu — vedi	appreare — apperi.

21. Vocala *o,* se cunósce dupŏ pronunţie cà la *locuescu, locustă, rotund, rondurelle, la rond.* La assemenea casuri se corrige şi pronunţia de s'ar pronunţà deschis.

Astfel este şi cu *e* în multe casuri cà la *vorbescu, Dumneḑeu, se, teu, seu, reu,* que unii le pronunţă *vorbăscu, Dumnedsău, să, tău, său, rău.*

www.dacoromanica.ro

22. Quâtæ vocali guturali şi nasali nu se potu cunósce la pluralul substantivilor şi a doa persónă a verbilor, se lămurescu prin învĕţu în clasea de grammatică, cum şi printr'un auḑu pur român.

23. Vocalile nasali se vor desguturuià cu timpul, cu musica que va trece printr'ênsele sau prin limba nóstră, şi cu comparaţiunea în scriptură cà *lânâ* şi *lînă*, *lângŏ* şi *lîngă*, cà la *Românu* şi *Rumîn*, *quând* şi *cînd*, *pâne* şi *pîĭne*, *câne* şi *câine* şi *cîĭne*, cà şi la *socru meu*, *veru meu*, *sunt* que mai mult se pronunţă pe *nas*.

24. Vocalile *a*, *e* şi *u* se conservă în rădĕcina vorbelor în declinări şi conjugări, cum : *fac-u*, *fac-i*, *fac-e*, *făc-utu*, *făc-undu* sau *fac-ênd*, *fac-il*, *fac-tură* saŭ *făp-tură*. *Ved-u*, *ved-i*, *ved-e*, să *véd-ă*, *veḑ-ut*, *veḑ-undu* sau *veḑ-êndu*, *veḑ-ĕtor*. *Fug-u*, *fug-i*, *fug-e*, *fug-it*, *fug-ind*, etc. Precum şi la *pén-a*, *pen-æ* *gén-a*, *gen-æ*.

25. Quât pentru *o*, nu este tot aşà. Aqueastă vocale quând este scurtă devine fórte natural *u*, şi quând este lungă devine cà diftongul *oa* sau *ó*, cum :

joc-u, juc-are, jóc-ă; pot-u, put-ere, pót-e.

26. Quâtæ *ct* din latina clasică s'au schimbat, or mai bine s'au conservat în *pt*, aquellea remân cà în archaismu sau cà în dialectu. Iar quâtæ assemenea reluâm astăḑi din limba clasică spre înavuţirea şi întinderea limbæi nóstræ în regiuni mai înalte, în aquellea nu se mai preface *ct* în *pt*, spre exemplu, conservăm dialectul *nópte*, şi ḑicem *nocturnu*, *equinoxiu*, conservăm *peptu*, şi ḑicem *pectoral;* conservăm *lapte*, şi ḑicem *callea lactee*, etc.

Ast-fĕl urmarŏ şi alţi popoli quând îşi regenerarŏ limbælæ corruptæ sau decăḑutæ. Ast-fĕl, spre exemplu, făcurŏ şi Gallii quând, conservând vorbæ cà *lait*, *de l'eau*, *baume*, *psaume*, *paix*,

www.dacoromanica.ro

voix, pe quellæ derivatæ dintr'ênsælæ le respectarŏ în tótă clasicitatea lor, ḑicênd *lactée, aquatique, balsamique, psalmiste, vocal, pacifique.*

27. Tot assemenea pot remâné la noi provinţialisatælæ în *înt ênte*, cà *mormênt morminte;* nu putem însĕ dupŏ typul lor ḑice şi *testamînt, testaminte, elemînt, regimînt, regulamînt*, etc.

Fiind quŏ spre a terminà prinçipele de orthographie, intrăm óre-cum şi în formæ de allæ limbæi, adicŏ şi în partea analysei grammaticali, în partea a treia vom vorbì mai mult despre formæ.

www.dacoromanica.ro

PARTEA III

DESPRE FORMÆ

I

1. Vorbælæ limbæi românæ, quællæ mai multæ se declină sau iau diversæ formæ în casuri mai mult de quât limbælæ ḑisæ neolatinæ, cum spre exemplu:

eu..... mie..... mine.. me
noi..... noĕ..... ne
tu..... ţie..... tine.... te
voi..... voĕ..... vĕ
ĕns..... sie ..... sine.... se
quare. quărui. cui
quine. cui
altu... altui... altor
unu... unui.... unor

Astfel se declină şi

Roma..... Romæ
luna..... lunæ
vespe..... vespi
ḑi..... ḑillæ
şea..... şællæ

Assemenea prin analogie, cată a se declină clasicamente făcênd genitivul şi dativul cà în plural şi vorbæ cà:

natiŏ..... natiuni
positiŏ ..... positiuni

ARGUMENTE

Nici într'o limbă nu se póte luà de eruditi un cas drept altul fără a committe un solicismu. A se ḑice spre exemplu în hellenica κόρακας ἄρχοντας, este a arătà acusativulu plural; a ḑice

www.dacoromanica.ro

ânsĕ ὁ κόρακας, ὁ ἄρχοντας, este a committe o erróre demnă de necunoscĕtori de grămmatică, o erróre în contra symphoniæi sau a concordanţæi intre casuri, astfel unii în decadenţa limbæi disserŏ şi Θεὸς Θέλοντος, in locu de Θεοῦ Θέλοντος.

Daqua în limbælæ neolatinæ sau în latinitatea decăḑută, s'a luat mai mult sau mai puçin ablativul în locu de nominativ, aqueasta n'a fost o symptomă de înflorirea şi progresul limbæi clasicæ, ci de scăderea şi regresul ei.

Gallii que se ḑicu francesi, qua se se appere de aquésta necuviinţă îşi făcurŏ un nominativ al lor à parte, cà *paix, voix, lait, bonté, vertu, nation, position* que le ar fi putut scrie cu *e* mut, *natione, positione....* daqua ar fi cuteḑat academicii a ḑice quŏ ablativul póte fi vre o dată nominativ.

Astăḑi membri unæi academiæ nu potun luà drept model vorbæ corruptæ cà *rugăciune, tăciune, spurcăciune,* spre a prefacce şi vorbæ conservatæ de părinţi ca *oraţiŏ* în *orâciune,* cà *timp* în *timpore,* cà *frigu* în *frigore,* cà *nume, culme, lume* în *nomine, culmine, lumine,* cà *secită* în *secitate,* cà *un arător, un vorbitor, un scriitor, un croitor,* în *un arătore, un vorbitore, un scriitore, un croitore.* Pentru que să luăm de model, quând ne occupăm de cultura şi regenerarea limbæi, pre quællæ degeneratæ, şi mai vîrtos quând quællæ clasicæ dupŏ cum se scrie aşà se şi pronunţă şi læ înţellegun toţi? pentru nisce eruditi academici să ḑică quŏ Românii fărŏ sciinţă de grammatică iau ablativul în locu de nominativu, şi scriind *natiune* să pretindă a pronunţà *năciune* şi *năciunal;* scriind *lectiune* să pronunţe *lepciune,* şi quâtæ altæ assemenea? Pentru que quând quællæ corruptæ cà *spurcăciune* nu trecun peste sută, să corrumpem cu ḑecile de mii în epochă de correcţiune şi de regenerare. Fărŏ a ḑice Românii în genere *arătore, vorbitore,* să viiă grămmaticii a ḑicce în locu de *professor, professore,* şi în locu de *director, directore* etc.

www.dacoromanica.ro

II

2. In formælæ sau finalilæ declinaţiunilor şi conjugaţiunilor se scriă cu *ă*

a. Substantivii masculini cà *Leonidă, papă, tată, popă, poetă.* Aquestea din urmă cum şi alte assmenea, că *prophetă,* potun lepădà pe *ă,* cà Leonid, poet, prophet, nu ânsĕ luà un *u* mut.

b. Substantivii şi adjectivii feminini cà *lună, casă, ţérră, péná* etc.

c. A treia persónă în singular şi plural a presentelui indicativ de prima conjugaţiune cum şi prima persónă în plural şi imperativul cà la *el ară, ei ară,* sau *ărăn, ară, noi ărăm.*

d. A treia persónă a subjonctivului de a doa, a treia şi a patra conjugaţiune cà la *să audă, să védă, să spargă.*

3. Se scriu cu *o.*

a. Finala de a treia persónă a perfectului de prima conjugaţiune, cà la *arò, cântò, jurò,* spre distincţiune de *ară, cântă jură,* şi de *ará, cântà, jurá.* (1)

(1) Sunt unii quari pretindun a scrie aqueste-a cu *â,* pentru cuvêntul quŏ în latinitate se vedun în *avit,* cà *juravit, cantavit,* etc. Aquestia ânsĕ îşi uită pe de o parte quŏ siguri dau altă fonctiune circonflexului de quât de a întonà o vocalĕ închisă, ca la *cântam, mântuire,* unde voeala fără a fi tonică este nasalĕ, şi cà la *vesmênt, cuvênt,* unde fiind tonică este iar nasalĕ. Pe de altă parte uită iarŏ quŏ pretind a facce să dispară cu totul semnele d'assupra şi de desubtul litterelor cà (ˆ) (ˇ) şi sedilla. La aqueastă împregiurare, la quare ne învoim şi noi, (unde nu è necesitate), clasificânduse pronunţia vom avé a citì sau pronunţà vorbælæ precum sunt scrisæ, adicŏ *fontana* sau *funtana, Roman, intrare, introduccere, primavera,* şi prin urmare *canta* nu ne-ar definì, nici timpul, nici persóna verbului, adicŏ nici quând nici quine cântă. Aqueastă părere nu coprinde în sine nici *lege,* nici raţiune, ci o singură convenţiune arbitrară între ómenii unui partit óri quare. Fără a fi în usul general, şi Românii şi străinii veḑênd un *a* cu căciulla, sau fără caciullă, sau cu ori-quare semn conyenţional, o vor pronunţà tot *a,* şi nici o dată o dupŏ cum este adeverata pronunţie în limbælæ romanæ, cà la Italieni *cantò, arò,* şi cà la Români (veḑi Coresi) ploò, oò, luò, iar nu *ploâ, oâ, luâ.*

In fine, toţi potun să adducă înainte latinitatea, afarŏ de domnii que au proscris pe *y, x, q, th, ph* şi duplicarea consónelor, afarŏ de toţi quâţi scriun *ecilibru, silaba, silogismu, teolog, filosof;* afarŏ de quâţi lépĕdă şi ênsuşi littera aspi-

www.dacoromanica.ro

b. Finala dela prima, a doa şi a treia persónă în plural a perfectului simplu şi a perfectului anterior, cà la *ararŏmu, cântarŏţi, jucarŏ, arasserŏmu, cântasserŏţi, jucasserŏ.*

c. Finalilæ guturali sau închisæ allæ vorbælor nedeclinabili cà prepositiuni, adverbi conjugativi que nu pot avé formă nici de substantivi şi adjectivi, nici de verbi ca să se scrie cu *à*, astfel sunt vorbe cà *dupŏ, pînŏ, fărŏ, lângŏ, âncŏ, ânsŏ, adicŏ, quŏ*, quare se scriu dupŏ typul lui *colo.*

III

Aquestæ principie de orthographie romană în materie şi în formă coprind sau respectă în proporţiune cuvenită, şi phonetica şi etimologia, şi prosodia, şi analogia, şi forma limbæi române, astfel cum ea străbătênd seculi, ajunse pînŏ la noi.

Dupŏ aceste principie s'a scris şi s'a typărit dialectul bisericei întinḑêndu-se în tóte părţile Românieĭ dela Matheiu Bassarab pînŏ la inaugurarea aquæstei societăţi academice.

rătóre *h* cà la hora, hotsi (prin anagrammă din *hostes*). Aquesti defensori ai gâscănărielor provinciali, sunt posseduţi de amorul latinităţii numai în *cantavit* în quare mai archaicu este *cantauit*, şi uită quŏ în romanitate în genere *au* să pronunţă sau se schimbă în *o*, ca la *aur, or*, ca la *au făcut*, o făcut, şi prin urmare *luò* în locu de *luau-it, ploò* în locu de *ploau-it*, oò în locu de *oau-it*, şi cà la toţi perfecţii din tótă limba Italiæi.

Să lăssăm sophismatele, domnilor quâţi strecuraţi ţinţarul, şi nu aveţi nici un scrupul de a înghiţi camila, să lăssăm sophismatele, quŏ aquestea querun marafeturi, şi marafetlii, şi pe funie de potun jucà, tot îşi rump gûtul de multe ori. Numai adevĕrul este simplu şi facil. Daqua veniţi cu systemate, aquestea de şi nu sunt adevĕruri, presuppun ânsŏ óre-quare minte, adesea şi geniu; plécă dela principe, au un şir de consequinţe, accusă pretutindeni o logică. Pretenţiunilæ dumnea-vóstră n'au nici meritul d'a se numì systemate, sunt nisce convenţiuni arbitrariæ şi convenţiunilæ nu sunt cunoscutæ de quât numai între quei que au *convenit*, adicŏ între quei que au tunatu şi 'i au adunat. Lumea quecalaltă, copii în locu de a se convinge n'au de quât să înveţe pe dinafară, şi tot que se învĕţă se şi desvĕţă, adicŏ se uită. Adevĕrul iar o repet este şi mai facil şi mai simplu şi nici odată nu se uită.

Ettŏ simplitate şi la scris şi la pronunţie, şi dupŏ principul etimologicu sau derivativ şi dupŏ quel phoneticu.

www.dacoromanica.ro

Dupŏ aceste principie S. Clain, Şincai, Cŏrŏşi, Budai s'au încercat a pune în locul litterelor byzantine pe quællæ puræ romanæ.

Dupŏ aqueste principie P. Maior mai vîrtos, applanŏ dificultăţilæ stabilind o equaţiune între litterælæ ḑisæ cyrillicæ şi quællæ latinæ.

Dupŏ aceste principie mai pe urmă în România munténă se operŏ un eclectismu de către Românii que scrisserŏ şi publicarŏ operæ întregæ cu litterælæ latine şi quari întinserŏ aquest mod de scriptură, cum să fiă citit şi scris cu facilitate de millióne de Români.

Dupŏ aceste principie s'a elaborat de corpul professoral în annul 18.., în urma invitaţiunii fostæi Ephoriæ a schólelor un mic tractat de orthographie (unde lipsià numai littera *q*) şi s'a adoptat în tótæ schólælæ Româniæi pînŏ în quællæ mai isolate sate.

Dupŏ aqueste principie reposatul Nigulici scrisse şi pulicŏ atâtæa operæ seriósæ.

Arŏ el şi *arŏ tu*, sau şi fără córne *ara, arà* imperfectu şi *a ará* infinitiv cà *a vedé, arò* perfect (şi să se pronunţe nerĕguşit cum este scris, cà *ploò, luò*).

Aqueastă analogie se vede şi la quellæ-l-alte conjugaţiuni.

dórme, dórma, dormià, a dormí, dormì, perfect.
vede, vèda, vedeà, a vedé, veḑù.

Nisce assemenea cuvinte am pus înainte şi în desbatterilæ penultimæi şedinţæ a Soçietăţii academicæ din tómna trecută, şi adversarii mei ţineà cu *avit* latin, şi dupŏ que demonstraiu quŏ nu s'au ţinut de latinitate întru nimicu, nici ênsuşi în *grammatica* pe quari o scriun *gramateca*, dupŏ que demonstraiu quŏ *avit* este *auit* şi prin urmare *au* sau *ò* romanicu, terminaiu cu ḑicĕtórea reposatului Doctorului Colmaier.

"Cum la tóte bădăran şi numai aquì latinistu.„

Se scie quŏ reposatul n'a ḑis aşà, ci pentru decorul adunării, 'mi am permis a'i schimba termenii qualificatori.

Ajungênd adunurea la vot, majoritatea a fost pentru *auit* sau *ò*.

Partea adversă veḑêndu-se convinsă, s'a creḑut învinsă, şi propusse şi reuşì qua să reviă la votu. Vĕḑênd aqueastă nequalificabilĕ purtare, m'am sculat de pe jeţul de presid nt, am eşit afarŏ, şi de attunci am declarat quŏ nu voiu mai fi nici president nici membru aquestæi soçietăţi.

www.dacoromanica.ro

Dupŏ aqueste principie D. N. Locusteanul tradusse dicţionarul lui Becherel.

Dupŏ aqueste principie se publicò Monitorul Municipalităţii (pe quând Municipalitatea avea un Monitor).

Mài dupŏ aquelleaşi principie se publicò Monitorul official si tóte gazetele Munteniæi si Olteniæi.

Dupŏ aqueste principie D. I. Rîureanul, directorul gymnasiului Matheiu Bassarab, publicò atâtea cărţi de lectură şi de morală.

Dupŏ aceste principie D. N. Rucăreanul tradusse şi publicò frumósa operă a D-lui Laboulaye întitulată *Partitul liberal*.

Dupŏ aceste principie fostul professor C. Canella îşi publicò vocabularul seu de synonime si D. professor Stefănescu arithmetica întrodusă în scólælæ primaræ.

Dupŏ aceste principie acum în urmă D. C. Dimitriade îşi publicò cursul seu de declamaţiune.

In fine tot dupŏ aqueste principie foncţionarii statului, junimea studiósă, inteligința română scriu mai mult şi mai puçin limba română pe quât au studiat'o mai mult si mai puçin; — se disting între aquestia DD. Directorul la Ministerul quellor interne Argintoianul, şi directorul Primăriæi capitalæi Foxănénul.

Errori ortographicæ se pot committe la mulţi cà si la Germani, Francesi, şi ênsuşi Italieni; principiele ânsŏ de orthographie sunt aquelle que emană din schóla lui P. Maior.

Aqueste principie satisfac tótæ querinţæle phoneticæi limbæi, prosodiæi si etimologiæi æi; pentru quŏ nu există nici un son que se arătà prin litteræle ḑissæ cyrilice quare să nu se represente prin alphabetul latin printr'o litteră distinsă.

Aqueste principie respectă şi conservă şi transmitte posterităţii şi străinilor şi originea şi prosodia limbæi.

Aquestea în fine conservă formælæ adevĕrate alle limbæi şi o purifică de quællæ parasitæ si disgraţiatæ.

www.dacoromanica.ro

Noi nu venim nici cu innovaţiuni vau cu vre o sistemă nouă, nici cu forme nuoæ, nici cu vre un dialect al nostru particular, noi conservênd, continuăm quă să putem progressà.

Daqua pretutindeni respectăm şi ne place vocea aquestæi limbæ acolo unde este dulce si sănĕtósă, daqua luăm în mare consideratiune phonetismul æi, şi scriem dupŏ cum vorbim, în quat pentru allæ etimologiæi ni se par cà nisce vestminte croite pe corpul æi ast fel cum să appară cà o matrónă romană de o candóre si eleganţă classicà, cà o filie demnă de a æi mater, iar nu în straele quele mai învechite, prin quare nici o datà n'a trecut arta, prin straiele unæi nomadæ, sau ca să ne servim de un anachronismu, alle unei lazaróne ausoniane.

Intr'un cuvênt noi scriem dupŏ cum pronunţăm, scriem : *credinţă, fiinţă, speranţă* si nu *credentia, fientia, sperantia;* noi scriem *potu, putere, póte* si nu *potu, potere, pote;* scriem *timpu, bine, tine, ţine* si nu *tempu, bene, tene, tiene;* tot assemenea scriem *ḑeu, şeḑ, creḑut, veḑut, aşà,* şi nu *dieu, siedu, crediut, vediut, asia.*

Dupŏ principie şi consequinţe, éttŏ unde ducu principiele quellor que nu iau în considerațiŏ nici formælæ nici prosodia limbæi, şi quând îşi adducu aminte de etimologie, n'o observă de quât în vorbælæ quællæ mai rare iar nu în quellæ que se audu pe tot minutul şi se vedu în tótă linia.

www.dacoromanica.ro